

Tot i mantenir que no contamina, Endesa ja intenta reduir les emissions de sofre.

en les rodalies hi ha el 55 per cent de les reserves de carbó de l'estat.

Coincidint amb aquests fets, el diputat provincial i alcalde socialista de Vilafranca (el Ports), Rogeli Tena, ha tret a la llum un extens i documentat informe sobre la contaminació a les comarques del Maestrat i els Ports, partint de la tesi que la contaminació que afecta 200.000 hectàrees té l'origen a la central tèrmica d'Andorra. El text, titulat *Una història que ve de llarg*, recull tota una sèrie de dictàmens i estudis elaborats per diferents organismes, als quals es conclou que la tèrmica propietat d'Endesa és la responsable de la contaminació.

Un monstre amb peus de fang

La construcció de la Central Tèrmica d'Andorra fou aprovada el 1975 pel Ministeri d'Indústria, amb la intenció d'explotar els lignits de baixa qualitat que es troben en una comarca econòmicament deprimida. Ja en aquella ocasió, foren molts els especialistes que van preveure que la combustió del carbó —amb una concentració mitjana de sofre del 7 per cent i nivells màxims que han arribat fins el 12 per cent— comportaria la formació d'estrats amb un elevat component sulfurós, que incidiria negativament en l'ecosistema.

Desatesses les advertències, quatre anys després, la central entrava en funcionament i el 1982 van aparèixer els primers símptomes del que després esdevindria una catàstrofe ecològica.

Davant l'evidència dels informes, Endesa sempre ha eludit responsabili-

tats i els seus directius han actuat en un doble sentit. D'una banda, han intentat incidir en l'opinió pública afirmant que la mort vegetal és conseqüència de les plagues i la sequera. La segona jugada ha estat justificar la presència a la zona presentant-se com benefactors socials, ajudant els agricultors aragonesos, que identifiquen els atacs a la central amb el seu tancament i el consegüent augment de l'atur.

Pel que fa a la Generalitat valenciana, la posició del govern ha anat evolucionant fins arribar a comprometre's directament amb la posició dels habitants de les comarques afectades. La recent celebració a Morella de la reunió de la Comissió d'Agricultura de les Corts valencianes va servir per apropar el problema als polítics valencians. En aquesta reunió, per primera vegada en la història d'aquest conflicte, el conseller d'Agricultura, Lluís Font de Mora, manifestava enèrgicament que si la central no deixava de contaminar les terres del nord del País Valencià, la Generalitat demanaria el tancament de les instal·lacions d'Endesa.

Fins i tot, el conseller Font de Mora va comparar l'hipotètic tancament amb el de la siderúrgia saguntina anys arrere, «dolorosa però necessària per

a la supervivència de l'ecosistema i de la vida de les comarques dels Ports i el Maestrat».

Mentrestant, Endesa ha mantingut la tesi que la central no contamina, però ha iniciat la instal·lació de mecanismes de filtració per reduir les emissions de sofre en un intent d'apropar-se al màxim a les normatives europees. A mig terme planteja el rentat previ dels lignits per eliminar-ne l'anhidrid sulfurós. No han considerat el sistema japonès, consistent a reciclar el sofre per a la fabricació d'abonaments químics, pel seu alt cost.

Protegir el desert

Als municipis afectats, amb una important minva d'ingressos, conseqüència del mal estat de la fusta que comercialitzen, només els queden dues possibilitats: que el govern valencià prenga mesures de força o guanyar la querrela presentada per delictes ecològic, i que la central siga obligada a deixar de contaminar i a repoblar els terrenys afectats. En cas contrari, quan l'any 2002 s'apliquen les reduccions sol·licitades per la delegació espanyola a Brussel·les, l'únic que es podrà protegir serà el desert provocat per setanta tones de sofre alhora. □

XIXONA, ENCARA EL MILLOR TORRÓ DEL MÓN

Catorze mil tones, en tres mesos

Entre setembre i desembre, vora quatre mil treballadors elaboren a Xixona més del setanta per cent del torró que es consumeix al món. És una indústria de temporada, però creixent.

Josep Ramon Lluch

Xixona és una població de la comarca de l'Alacantí en el sud eixut del País Valencià, que a l'estiu refresca les goles desesperades de turistes i nadius, i que a l'hivern ompli amb 14.000 tones de torrons les taules nadalencques de tot l'estat i de part d'Amèrica.

Any rere any, de fa moltes generacions, quan arriba setembre i acaba la temporada del gelat, comença el procés de fabricació del torró als tallers artesans i a les grans fàbriques xixonenques. Vora quatre mil operaris de bata blanca i barret asèptics elaboren el tra-

dicional dolç de Nadal, seguint les bases transmeses de pares a fills de manera inalterada. Els mestres torroners saben l'ofici, se l'estimen, i cada any tornen a donar el punt adequat a la barreja d'ametles, mel i sucre que és la base del bon torró tradicional, tant se val que siga dur o tou.

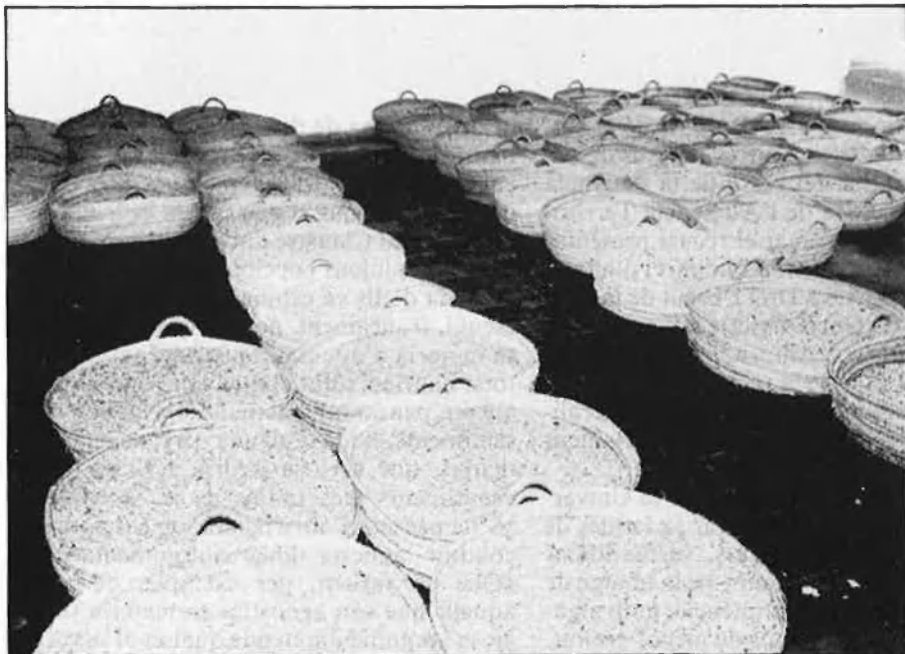
Aquesta llepolia antiga mourà enguany un volum que se situa entre 18.000 i 20.000 milions de pessetes, ja que, malgrat que el preu final de venda al públic, serà semblant al de l'any passat i inclús més barat en algunes varietats, l'augment del consum previst permetrà el creixement dels resultats econòmics dels fabricants. I no només

dels fabricants, ja que al voltant de la manipulació de l'ametla, mel i sucre, és a dir, del torró, s'han consolidat una sèrie d'activitats econòmiques paral·leles o subsidiàries que donen faena durant alguns mesos a l'any a un gran nombre de persones, com ara transportistes, fàbriques de cartonatge, plàstics, etc.

En els últims cinc anys, com a conseqüència dels canvis produïts en els

d'ampliar-se molt més. De moment, qualsevol celebració d'un aniversari, unencontre d'amics o un bon àpat compta amb la presència del cava.

En aquesta línia treballen ara els empresaris del torró, que volen lligar el seu consum a qualsevol celebració, siga en l'època que siga. Paral·lelament, han intensificat els esforços per entrar en els mercats de l'Europa comunitària, encara que es troben amb fortes di-

Consumir torró en qualsevol època: el nou repte per als fabricants.

hàbits alimentaris d'amplis sectors de població, de la preocupació creixent pel contingut calòric de les dietes, el culte a la forma física i la imposició dels models procedents dels Estats Units, el sector del torró ha hagut d'adequar-se a les necessitats que plantegen els nous costums. Així, igual que cada vegada hi ha més cigarrets *light* per a aquells que volen seguir fumant, però sense ficar-se al cos el verí de la nicotina, també hi ha a l'abast el torró *light*.

Els fabricants de torró, tant els del País Valencià, com els quatre grans que hi ha a Saragossa (Lacasa), Toledo (Delaviuda), Barcelona (Mauri) i Reus (Rodríguez Hermanos) tenen com a repte immediat l'extensió del consum d'aquest producte més enllà dels quinze dies que hi ha entre Nadal i Reis. Es plantegen com a model a seguir el treball iniciat fa alguns anys pels caves catalans, tendent a trencar l'estacionalitat del consum lligada a les festes, especialment també a Nadal.

El *marketing* hi ha jugat un paper fonamental, ha aconseguit establir les bases d'un nou hàbit que encara ha

ficultats, ja que han de suportar un aranzal del 10 per cent. I, finalment, el mercat americà. Als Estats Units la comunitat d'origen hispànic és una minoria creixent i un bon mercat per a aquest dolç, per la qual cosa les iniciatives comercials de les empreses més fortes del sector s'adrecen ara cap aquest mercat, que ofereix unes expectatives a mig terme força interessants, segons un portaveu de l'associació de fabricants i director general d'una gran empresa de Xixona.

El torró de Xixona ha estat protegit per la Generalitat valenciana, que li ha concedit denominació d'origen. La disposició té com a fi la lluita contra la competència deslleial d'altres fabricants que, tot aprofitant-se del renom i qualitat del torró elaborat a Xixona, posaven en els mercats un producte fabricat en altres zones de l'estat, de pitjor qualitat i a un preu inferior. Segons Robert Soler, president de la denominació d'origen Xixona, «és una iniciativa positiva, ja que evita confusions, protegeix la nostra producció i garanteix als consumidors la qualitat i l'origen del torró que duu a taula». □

**XVI
PREMIS
OCTUBRE
1 9 8 7**

EDITORIAL TRES I QUATRE

GUANYADORA

**VOL
NOCTURN**

Gemma Lienas

Premi de narrativa
Andròmina

FINALISTA

**AI,
JOANA
MARIA**

Llorenç Capellà

Premi de narrativa
Andròmina

▶

I ENCARA

Felícia Fuster

Premi de poesia
Vicent Andrés Estellés

I ALTRES TITOLS

**UNA FAMÍLIA DE JUEUS
VALENCIANS: ELS VIVES**
Angelina García

**LA MEDICINA A LA LITERATURA
VALENCIANA DEL SEGLE XVI**
Lluís Cerveró

**OBRA COMPLETA VI
TEATRE I FESTA, 1**
Manuel Sanchis Guarnier
a cura d'Alfons Llorens

